



## Samba Democrata

**B**ij het strand van Ipanema drinken een dichter en een muzikant koffie. De muzikant stoot de dichter aan en wijst naar een meisje dat voorbij loopt. Haar schoonheid en gracieuze tred zijn betoverend en onbereikbaar tegelijkertijd. Ze schrijven meteen een nummer over haar. Het lied, in de Engelse vertaling bekend als *Girl from Ipanema*, is een van Brazilië's succesvolste exportproducten en het hoogtepunt van de bossanova.

Dat was rond 1960. Brazilië maakte een ongekende groei door: grondstoffen als olie en goud werden ten volle benut. Na

### Tijdens het militaire regime werden muzikanten om hun subtiele protest uit Brazilië verdreven

jaren van militaire en dictatoriale regimes richtte president Juscelino Kubitschek vanaf 1956 de blik naar buiten en werd het land een gunstige plek voor bedrijven om zich te vestigen.

Ook voor de bossanova was de democratie van groot belang. De muziek bestond al in de jaren dertig, maar moest toen ondergronds blijven. Jonge stedelijke muzikanten luisterden naar jazz en zagen dat het elders vrijer en beter was. Ze improviseerden op het opzweepende ritme van hun eigen samba. In hun teksten vierden ze de gemengde samenleving en bekritiseerden de gevestigde orde. Zoals *Pra Que Discutir Com Madame*: 'Waarom zou ik tegen Madame ingaan, als ze zegt dat onze muziek zondig en waardeloos is? Samba is democratisch.'

Dat zou het dus pas echt worden in de jaren vijftig. Kubitschek werd zelfs 'Presidente Bossa Nova' genoemd en liet zich graag fotograferen met de muzikanten, vaak jonge stedelingen die de vrijheid en het stadse leven bezongen. Ook hekelden ze de grote verschillen tussen arm en rijk, en tussen de oude harteloze elite en de vrije vogels. Luister maar eens naar *Desafinado*: 'Je vindt dat ik vals zing? Alleen bevoorrechte mensen als jij vallen daarover. Ik zing uit het hart.'

In 1961 verloor Kubitschek de verkiezingen van een populist die beloofde corruptie uit te roeien en economisch orde op zaken te stellen. Hij nam na negen maanden alweer ontslag. Zijn opvolger werd uit zijn ambt ontzet bij de militaire coup van 1964. Tijdens dit regime, dat duurde tot 1985, werden muzikanten om hun subtiele protest verdreven uit Brazilië en in sommige gevallen zelfs gevangen genomen.

Jair Bolsonaro, sinds zondag president van Brazilië, kijkt met heimwee terug naar datzelfde militaire bewind. Dat zijn nostalgie niet onschuldig is, laat het verhaal van het meisje van Ipanema zien. Want zonder vrijheid — om als jong meisje ongestoord over het strand te lopen, om daar een liedje over te schrijven in een internationale stijl, en om dat nummer zonder censuur uit te brengen — hadden we nooit van haar gehoord.



Hilde Sennema is freelance schrijver en bedrijfshistoricus, verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Reageer via [columnist@fd.nl](mailto:columnist@fd.nl).